

BOEKBESPREKINGEN

Dr. N. L. WIBAUT-ISEBREE MOENS en M. N. STORK: *Insecten in huis*. Levenswijze en Bestrijding.

Sociale Handwijzers op juridisch en medisch gebied, Ser. 1, No. 3.

De schrijfsters van dit boekje, dat reeds eenigen tijd geleden verscheen, zijn erin geslaagd de stof op even verdienstelijke als aantrekkelijke wijze te behandelen. Wij bezitten in de Nederlandsche literatuur een dergelijk werkje tot nog toe niet en de lage prijs maakt de aanschaffing daarvan in ruimen kring mogelijk. Al is de inhoud niet eigenlijk van plantenziektenkundigen aard, hij heeft geheel betrekking op schadelijke insecten en mijten in huis en voorraadschuur en dit geeft ons aanleiding tot deze bespreking. Er is nog een andere oorzaak daarvoor aanwezig; de schrijfsters merken n.l. in de slot-alinea van hun inleiding op, dat zij voor wenken en opmerkingen van degenen, die het boekje gebruiken, erkentelijk zullen zijn. Aan dezen wensch meenen wij dan ook met het volgende tegemoet te komen.

Het eerste hoofdstuk behandelt achtereenvolgens de algemeene voorzorgsmaatregelen in huis; den bouw en de levensverrichtingen der insecten en eindigt met een overzicht van in huis voorkomende insecten, gerangschikt naar de plaats waar zij gewoonlijk aangetroffen worden. Hoofdstuk II en III vormen de pièce de resistance en brengen een beschrijving van de meest belangrijke insecten i. kw., eerst van die, welke direct voor den mensch schadelijk zijn, zooals wantsen, luizen, muggen, vliegen, vlooiën en enkele mijten, vervolgens van zulke, die vrij in huis leven en zich voeden met levensmiddelen, wol, hout e. d. De bestrijding mag natuurlijk niet ontbreken; hieraan is het laatste en vierde hoofdstuk gewijd. Drie platen met instructieve en relatief goede afbeeldingen besluiten het geheel.

Met waardeering moet worden gezegd, dat van het boekje iets bekoorlijks uitgaat, het leest prettig, is vlot en goed populair geschreven en men merkt dadelijk, dat hier twee geschoolde biologen aan het woord zijn, die de materie deskundig hebben bekeken, zoodat het geheel onmiskenbaar op een behoorlijk plan staat.

Maar desondanks kan men onder het lezen zoo nu en dan de gedachte niet van zich afzetten, dat de schrijfsters niet voldoende met beide beenen in de practijk staan en dat zij ook de zeer uitgebreide literatuur niet altijd voldoende overzien. Bij de bestrijding van de wandluis bijv. missen wij een opgaaf van die middelen, die door de officieele geneeskundige Diensten in Engeland zijn uitgewerkt en die algemeen als voortreffelijk worden beschouwd. Bij de bestrijding van de hoofdluis en van aanverwant ongedierte van onze huisdieren wordt het Duitsche preparaat Cuprex niet vermeld, dat ook hier te lande met veel succes wordt toegepast, naar mij van medische zijde werd bericht. Bij de behandeling van Phthirius (niet Phthirus, zie p. 51!) missen wij de wasschingen met zwavelaether of benzine, die (vroeger tenminste) in de militaire hospitalen in Indië vaak werden toegepast en die den patiënt het gemakkelijkst en het vlugst van het lastige ongedierte bevrijden. Bij het gedeelte over de steekmug met de geringde pooten (*Theobaldia annulata* Schrank) op p. 62 zou ik willen opmerken, dat het mij altijd treft, dat dit insect nog tot laat in den herfst steekt, soms nog tot in de tweede helft van December, wanneer de gewone *Culex* dit al lang niet meer doet. Bij de beschrijving van de scabies (schurft van den mensch) op p. 81, missen wij een opgaaf van de samenstelling van de gewone schurftzalven. Tenminste één daarvan, n.l. het mengsel van perubalsem met vaseline in de sterkte van 5% of 10%, had vermeld kunnen worden; dit middel is zoo eenvoudig en zoo onschuldig, dat iedere leek het ook buiten den medicus kan toepassen, vooral wanneer het erom gaat het allereerste begin van een scabies-infectie tegen te gaan. Dit middel heeft nog het voordeel, dat een irriteerende voorbehandeling van de huid door sterke mechanische prikkeling daarbij niet absoluut noodig is. Ook bij het onderwerp kakkerlakken, p. 90, ontbreekt iets, en wel o.i. het allerbelangrijkste, n.l. de bestrijding met fluoriden, die o.m. gemakkelijk uitgevoerd kan worden met behulp van een mengsel van natriumsilicium-fluoride met gelijke deelen bloem en suiker. Juist dit middel is overal, waar het toegepast werd, o.m. in de meeste bakkerijen te Wageningen en omstreken, voorts in groote militaire keuken-bedrijven hier te lande zoowel als in Indië, uitermate doeltreffend gebleken, terwijl ik dit van de verschillende, door de schrijfsters genoemde middelen, zooals borax, zwavel, gips en pyrethrum, niet met eenzelfde stelligheid zou willen beweren. Integendeel, mijn ervaringen met verschillende van deze middelen, zijn alles-behalve gunstig te noemen. Dat het hier vermelde fluoride-mengsel ook voor andere insecten met gelijke levenswijze, zooals

voor zilvervischjes, krekels e.d. kan worden toegepast, spreekt wel haast van zelve. Het gedeelte, dat aan de verschillende motjes is gewijd, is ook niet volledig te noemen. Weliswaar wordt ter bestrijding van de kleermot het z.g. eulaniseeren aanbevolen, er wordt echter niet bij vermeld, dat met fluoriden in waterige oplossing hetzelfde effect kan worden verkregen. Trouwens is het aan ingewijden bekend, dat de specifieke werking van het Eulan berust op de aanwezigheid van een of andere fluor-verbinding. Behalve de kleermotten wordt in dit kader alleen nog de „cacao-mot” genoemd, *Ephestia elutella*. Dit is wel wat weinig, ook vinden wij deze keuze niet erg gelukkig. Hier had beter *Plodia interpunctella* vermeld kunnen worden, die in alle grutterswaren, gedroogde vruchten, zooals rozijnen, amandelen, pinda-noten, in gedroogde groenten, soms in ontbijtkoek en zelfs in chocolade-reepen, jaar in jaar uit in tal van kruidenierszaken, groote zoowel als kleine, hinderlijk optreedt. Ook had de eigenlijke meelmot, *Ephestia kühniella*, aangehaald kunnen worden, die niet alleen in groote maalderijen aanleiding geeft tot ernstige storingen, maar die ook bij handelaren in vee-koeken, ochtendvoer enz. vervelend optreedt en die zelfs op boerderijen in dergelijke voedermiddelen vaak genoeg voorkomt en last veroorzaakt. Zooals reeds gezegd, wordt in de plaats van deze beide veel belangrijkere soorten slechts *Ephestia elutella* genoemd, die echter minder algemeen is en in hoofdzaak beperkt blijft tot de groote pakhuizen van koloniale voortbrengselen, waar de rupsen groote webben aan den buitenkant van zakken vervaardigen, die zich als een vlies eraf laten trekken. Op deze, nogal typeerende eigenschap hadden de schrijfters m.i. de aandacht kunnen vestigen. Ook de naam „cacao-mot” komt ons niet erg gelukkig voor, in Indië n.l. verstaat men hieronder een gansch ander insect, er zou dus verwarring kunnen ontstaan. In het volgend gedeelte van het boekje krijgen de kevers een beurt, het begint met de z.g. spek- of pelskevertjes, maar bij de vermelding van *Attagenus pellio*, p. 128, missen wij de opmerking, dat dit torretje in de laatste jaren alom in Nederland talrijk optreedt en menige huisvrouw tot wanhoop brengt, omdat larven en kevers in allerlei wollen goederen, vooral in wollen ondergoed, kinderkleeding e.d. groote gaten vreten, die erger zijn dan mot-aantasting, terwijl het insect niet gemakkelijk te bestrijden is. Van de meelworm wordt niet gezegd, dat larven en kevers vaak in verlaten vogelnesten worden aangetroffen, waar zij zich voeden met allerlei overblijfselen. Wanneer men bijv. spreekwennesten onder zijn dak heeft, zal men enkele meeltorren geregeld op zolder kunnen

aantreffen, vooral 's avonds na het invallen van de duisternis. Op de noodzakelijkheid van het geregelde opruimen van vogelnesten, waarin ook bontkevers, kleermotten en andere motten zich vaak ontwikkelen, wordt dan ook niet gewezen. Hieraan aansluitend wordt de z.g. kelderkever, *Blaps mortisaga*, p. 138, genoemd; deze opgaaf verbaast ons, aangezien wij nooit een Nederlandsch exemplaar van deze soort gezien hebben. Deze kever is hier te lande zoo zeldzaam, dat vermelding best achterwege had kunnen blijven. Met een opsomming van enkele mieren, wespen en mijten in huizen besluit dit hoofdstuk, dat ons verder tot opmerkingen geen aanleiding geeft, behalve dan tot deze, dat als kaasmijt moeilijk een bepaalde soort kan worden aangemerkt; naar wij meenen, zijn het 3 of 4 verschillende soorten van Tyroglyphiden, die gelijktijdig bij elkaar op kaas leven en die men in de wandeling onder den naam kaasmijt samenvat. In het vierde en laatste hoofdstuk wordt de bestrijding uiteengezet. Voor de wijze waarop dit hoofdstuk is opgezet en de stof wordt behandeld, hebben wij waardeering. Dit neemt niet weg dat wij ook hier enkele kleine aanvullingen wenschelijk achten, terwijl o.i. daar tegenover hier en daar iets geschrapt had kunnen worden. Geheel oneens zijn wij het met de schrijfsters wanneer zij fluornatrium (p. 166) op één lijn plaatsen met arsenicum en fosforus, wat betreft hun gevaarlijkheid voor den mensch, en wanneer zij daarvan zeggen dat het daarom niet verantwoord is dit middel te bezigen. Voor de fluoriden gaat deze zienswijze niet zeker op; het gevaar, dat zij voor den mensch opleveren, is niet te vergelijken met dat van de beide andere genoemde vergiften. Daarbij komt nog, dat zij uiterst doeltreffend werken en hun toepassing zeer eenvoudig is. Een iets minder stiefmoederlijke behandeling van de fluoriden ware daarom niet misplaatst geweest. Een tegenstelling hiermede vormt de breede plaats, die door de schrijfsters aan de z.g. zwaveldampen, SO_2 , wordt ingeruimd; dit treft te meer, als de practici juist aan dit middel, wegens de groote nadeelen, die aan het zwavelen ontegenzeggelijk verbonden zijn, al lang een geringe waarde hechten en vanwege de geringe uitwerking, die het zwavelen in vele gevallen heeft. Het is hier niet de plaats om hierop nader in te gaan, dit zou te veel plaatsruimte vergen. Als wij verder op p. 170 e.v. de bijzonderheden over zwavelkoolstof, CS_2 , vernemen, dan schrikken wij van de groote hoeveelheid, die de schrijfsters voor fumigatie-doeleinden opgeven; zij spreken n.l. van 650 cc per m^3 , maar het moet zijn 150 cc! Is dit misschien een drukfout? Tenslotte worden nog verschillende andere gassen in het kort besproken; maar als men al chloorpikrine, formaline, chloor

en ammoniak noemt, dan had ook het z.g. T-gas vermeld kunnen worden, chemisch bekend als ethyleen-oxyde, gemengd met koolzuur. Hiermede is ter vervanging van blauwzuur veel geëxperimenteerd, in het groot zoowel als in het klein, al staat dit gas in zijn werking bij blauwzuur zeer ten achter en al is het om verschillende reden voor huishoudelijke doeleinden niet bijzonder geschikt. Dat op het laatst de biologische bestrijding eigenlijk slechts volledigheidshalve en terloops wordt aangehaald, spreekt van zelf en pleit voor het streven der schrijfters om up to date te zijn.

Ons eindoordeel kunnen wij samenvatten met te zeggen, dat wij het verschijnen van het boekje toejuichen, dat wij zijn opzet en indeeling, alsmede zijn inhoud waardeeren, al geeft deze ons hier en daar aanleiding tot op- en aanmerkingen. Mogen deze opmerkingen door de schrijfters als zakelijk en opbouwend worden aanvaard, zoodat zij bij een eventueele tweede oplaat aan het werkje ten goede kunnen komen.

Prof. Dr W. ROEPKE.

Dr H. PAPE, *Die Praxis der Bekämpfung von Krankheiten und Schädlingen der Zierpflanzen.*

Zweite, neubearbeitete und erweiterte auflage, geb. 18 Mark, Verlagsbuchhandlung Paul Parey, Berlin, 1936.

Het doet mij genoegen het verschijnen van den tweeden druk van het reeds zoo bekende en gewaardeerde handboek van PAPE hier te kunnen aankondigen. Terecht merkt de schrijver in zijn Vorwort op, dat de goede ontvangst en de betrekkelijk snelle afname van de eerste oplaat getoond hebben, dat het werkelijk in een behoefte voorzagt. Dit is het geval. „Pape” is een zeer praktisch en zeer handig boek dat aan ieder, die iets over ziekten of beschadigingen van siergewassen wil weten, voldoening geeft. Het boek staat met beide voeten in de praktijk en aan de verwerking van de laatste literatuur en ervaringen is veel moeite besteed.

Men kan, wat men noodig heeft, er zoo gemakkelijk in vinden, doordat in het grootste gedeelte (± 280 bladzijden) de ziekten naar de gewassen gerangschikt zijn, waarop zij voorkomen, zoodat men slechts den betreffenden geslachtsnaam van het gewas behoeft op te slaan, om de opsomming van de belangrijkste ziekten en beschadigingen daarvan vermeld te vinden. De meer bijzondere worden daar ter plaatse beschreven; voor die, welke door

op meerdere gewassen voorkomende parasieten worden veroorzaakt, wordt naar het gedeelte verwezen, waar deze meer samenvattend worden behandeld. De stof is op zeer aangename, eenvoudige wijze behandeld en die behandeling staat, zooals reeds is opgemerkt, geheel in het teeken van de praktijk. Het is dan ook zeer juist, dat het boek getiteld is: *Die Praxis der Bekämpfung von Krankheiten und Schädlingen der Zierpflanzen*. Overal wordt naar eenvoudige, praktisch uitvoerbare bestrijding verwezen; waar mogelijk worden minder vatbare of onvatbare soorten, rassen of vormen genoemd.

Het zal nog wel mogelijk zijn, hier en daar een onvolkomenheid aan te wijzen. Zoo valt het mij op, dat bij de iepenziekte niet gewezen is op de resistentie van iep no 24, die door de dit jaar overleden medewerkster van het Iepenziekte-Comité Dr CHRISTINE BUISMAN gevonden en beproefd is en die nu in ons land met ijver vermeerderd wordt. Deze aanwinst van het iepensortiment mag zeker wel, in verband met zijn resistentie voor de iepenziekte (zonder het preadikaat Hollandsche a.u.b.) genoemd worden.

Ook op andere plaatsen staat wel eens iets, waar wij het niet geheel mee eens kunnen zijn, maar dat valt in het niet bij het overweldigend vele goede en praktische, wat PAPE bij allerlei gewassen geeft.

Aan het hierboven genoemde bijzondere deel, waarin de ziekten behandeld worden, gaat een algemeen gedeelte vooraf waarin achtereenvolgens de oeconomische beteekenis van de ziekten en beschadigingen der siergewassen, de oorzaken van deze ziekten en beschadigingen en de middelen ter voorkoming en bestrijding behandeld worden.

Het boek is buitengewoon goed geïllustreerd. Van zeer vele ziekten zijn uitstekende foto's afgedrukt, terwijl een achttal gekleurde platen is opgenomen, die ook zeer goed kunnen worden genoemd.

„Pape” kan dus zeer aanbevolen worden aan allen, die zich met de ziekten en beschadigingen van siergewassen bezig houden.

N. VAN POETEREN.